

ÚVAHA K 70. VÝROČÍ VZNIKU HYGIENICKÉ SLUŽBY

*„Zdraví je bohatství.“
(Ralph Smart)*

Hygiena, nazývaná dle řecké bohyně Hygieie, dcery boha Asklépia a Epione, se v letošním roce dožívá 70 let svého organizovaného působení v České republice. Mohlo by se zdát, že je to již dáma letitá, i jako úřednice by již měla být v důchodu, ale nedávné události ji probraly z lhostejnosti posledních roků života.

Otcové zakladatelé jsou po smrti a hygiena má co dělat, aby uchránila to, co nashromáždila za desítky let opravdu skromného života. Letošního 28. března uplynulo 70 let od schválení zákona o hygienické a protiepidemické péči, což je výročí, které si bezpochyby zaslouží připomenout.

Hygienickými stanicemi, zdravotními ústavy a Státním zdravotním ústavem za tu dobu prošly tisíce odborníků, kteří přispěli ke zlepšení životních podmínek lidí. Většina z nich své povolání vykonávala se zaujetím, odvahou a důsledností a rovněž s rostoucí odbornou úrovní.

Hippokratova přísaha začíná přísahou na Hygieiu a v posledních letech jsme si snad všichni poslední mohykáni-lékaři v hygienické službě na její slova vzpomněli: „Přisáhám a volám Apollóna lékaře a Asklépia a Hygieiu a Panakeiu a všechny bohy a bohyně za svědky, že budu tuto smlouvu a přísahu dle svých možností a dle svého svědomí dodržovat.“

Vzpomněli si však i ti ostatní kolem nás?

V posledních letech byly drasticky snižovány počty zaměstnanců hygienických stanic, Státního zdravotního ústavu či zdravotních ústavů. Vše plynulo zdánlivě pokojně a bez větších výkyvů, ale najednou někdo použil metanol na výrobu alkoholu a první problém byl na světě. Objevil se MERS, SARS či virus Zika, ale naši země se tyto problémy příliš nedotkly – „tak na co tu hygienu vlastně máme, proč do ní investujeme tolik prostředků?“ A potom přišel leden 2020 a první zprávy o onemocnění covidem-19. To jsme ještě pevně věřili, že vše zůstane v Asii a nás se to, stejně jako SARS, MERS či virus Zika, v podstatě nebude dotýkat. Březen 2020 byl prvním varováním, že zle by opravdu mohlo být, ale všichni byli plní odhodlání, plnili opatření a šli roušky. My všichni jsme sloužili soboty, neděle, 12–16 hodin denně. Přišel první letní útlum a s ním i údiv, proč to neklesá všude stejně, co se v těch dolech probíhá děje. Všichni hygienici pomáhali té zatrolené severní Moravě, aby se to zvládlo. Potom nastal podzim a opětovná vlna nárůstu případů, další opatření, uzavírky. Učili jsme se, tak jako celý svět, za pochodu. Hygienikům už pomáhali s epidemiologickým šetřením všichni, kdo měli ruce a nohy, budovali jsme call centra, zaváděli nové IT nástroje, připravili jsme nový pandemický zákon. Opatření a rozhodnutí hygienické služby byla napadána, v souvislosti s tím byly vyneseny stovky soudních rozhodnutí. Hygienici byli osočováni ze strany veřejnosti i tisku, že postupují nejednotně nebo v rozporu se zákonem. Každý se snažil, jak mohl, ale permanentní stres zapracoval na každém. A nebyl to jenom stres, ale i přetrvávající organizační a odborné problémy, které jsme roky neřešili.

Bohužel poslední dva roky ukázaly na největší bolesti hygienické služby: zaostalost používaného technického vybavení, takže se za pochodu hygienické stanice vybavovaly IT technikou a operativně za přispění zejména armády ČR vznikaly moderní IT nástroje, které urychlily celý proces epidemiologického šetření a návazných úkonů, nejednotnost rozhodování, problémy spojené s tím, že se KHS staly pouze služebními úřady a zaměstnanci ztratili statut zdravotnických pracovníků.

Další bolestí byl (a stále je) nedostatek odborníků pro analýzu dat a vědeckých poznatků ze zahraničí, dále nouze o studijní obory, které by připravovaly odborníky pro krajské hygienické stanice, zdravotní ústavy či Státní zdravotní ústav. Všichni si asi uvědomujeme, že dlouhodobým problémem hygienické služby je nedostatek lékařů a dalších odborníků, ale jsme opravdu schopni je adekvátně ocenit? Dnešní mladý člověk nebude pracovat jen za slovo „děkuji“, ale chce si po náročném studiu založit rodinu, užívat si slasti života, ale my mu nabídneme nástupní plat prodavačky v supermarketu, náročnou práci, služby o sobotách a nedělích. Myslíte, že na to jej nalákáme?

Současná diskuze o restrukturalizaci hygienické služby ukazuje na holý fakt, kterého jsme svědky už od roku 2003, kdy došlo k zásadní změně struktury orgánů ochrany veřejného zdraví, tj. že zatímco ostatní inspekční orgány se neutápějí v nikam nevedoucích diskuzích, ale tvrdě si jdou za svým, a i když jsou jejich výsledky často mnohem méně kvalitní než naše, dovedou svoji existenci obhájit vnitroresortně i navenek, zatímco my – tedy KHS – nejsme schopni se sjednotit a být logicky silnější.

Restrukturalizace je opravdu o tom, dát efektivní nástroj řízení do jednoho místa s přímou vymahatelností a odpovědností. Toho však hygienici nejsou ani po poslední velké restrukturalizaci v roce 2003 schopni a covid-19 to opět jen potvrdil a odhalil největší slabiny.

Proč nejsme schopni se poučit v zahraničí, kde již zavedli moderní techniku ke zlepšení výkonnosti a efektivity dozoru, nebo proč nepřevzmemme nové metody práce od kolegů z jiných dozorových orgánů ke zlepšení naší práce? Proč nejde, aby hygienická služba byla opravdu moderním úřadem, využívajícím moderní nástroje, pracovní postupy, nejnovější vědecké poznatky, kde mladí lidé budou rádi pracovat v moderním kolektivu a budou mít pocit smysluplné práce (kterou předcházení nemocem nesporně je) – i když za průměrnou mzdu? Oprostěme se prosím od pocitu, že naši práci děláme nejlépe – věřte, že to jde i lépe. Proč nejsme schopni strážlivě posoudit naši práci a vést konstruktivní diskuzi?

Máme teď všichni možnost s tím něco udělat, a ne si jen zase hrabat malou domů, a přitom ztratit to velké, co otcové zakladatelé měli na mysli, když hygienickou službu zakládali. Pojďme tedy zmodernizovat a zefektivnit naši hygienu tak, aby z ní byl moderní, efektivní úřad, kde bude radost chodit každé ráno do práce. Máme nyní tuto jedinečnou šanci něco udělat a dokázat, že nám o hygienu společně jde.

*MUDr. Pavla Svrčinová, Ph.D.
hlavní hygienička ČR*